

श्री ५ को सरकार

कानून तथा न्याय मन्त्रालय

श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट राष्ट्रिय पञ्चायतको
सल्लाह र सम्मतिले बनाइबवसेको तल लेखिएबमोजिमको ऐन सर्वसाधारणको जान-
कारीको लागि प्रकाशित गरिएको छ ।

२०३९ सालको ऐन नं. २१

स्वस्तिश्री गिरिराजचक्रचूडामणि नरनारायणेत्यादि
विविध विरुद्धावली विराजमान मानोशत महेन्द्रमाला परम
नेपालप्रतापभास्कर श्रीजस्विराजन्य परम गौरवमय तेजस्वी
तिभूवनप्रजातन्त्रश्रीपद परम उज्ज्वल कीर्तिमय नेपालश्रीपद
परम प्रोज्ज्वल नेपालतारा परम पवित्र ढँरामपट्ट परम ज्योतिर्मय
सुविख्यात विश्वितपट्ट परम सुप्रसिद्ध प्रबल गोरखादक्षिणबाहु
परमाधिपति अतिरथी परम सेनाधिपति श्री श्री श्री
श्रीमन्महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव देवानाम्
सदा समरविजयिनाम् ।

राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा बन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०३९ लाई

संशोधन गर्न बनेको ऐन

प्रस्तावना : राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा बन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०३९ लाई संशोधन गर्न
बाझ्छनीय भएकोले,

श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट राष्ट्रिय पञ्चायतको
सल्लाह र सम्मतिले यो ऐन बनाइबवसेको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ : (१) यस ऐनको नाम “राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा बन्यजन्तु
संरक्षण (दोको संशोधन) ऐन, २०३९” रहेको छ ।

(२) यो ऐन तुरन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा बन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०३९ को दफा २ मा संशोधन :

राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा बन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०३९ (यसपछि “मूल ऐन” भनि-
एको) को दफा २ को,-

(१) खण्ड (३) मा रहेको “दफा ३ बमोजिम घोषित” भन्ने शब्दहरू लिकिएका
छन् ।

आधिकारिकता मुद्रण बिभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ ।

(२) खण्ड (च) को सदृश देहायको खण्ड (च) राखिएको छः—

“(च) “वन्यजन्तु भन्नाले घरपालुवा बाहेक जुनसुकै जातिको स्तनधारी जन्तु (म्यामल्स), पंछी (एम्स), घसिने जन्तु (रेष्टायल्स), माछा (पीसीज), भ्यागुता जाति (एम्फिवियन्स) र कीरा फटचाङ्गा (इन्सेक्ट्स) लाई सम्झनुपर्छ र सो शब्दले फुल पानौ जन्तुको फुल समेतलाई जनाउँछ ।”

३. मूल ऐनको दफा ४ मा संशोधन : मूल ऐनको दफा ४ मा “राष्ट्रिय निकुञ्जभित्र”

भन्ने शब्दहरू प्रयोग भइरहेको ठाउँहरूमा ती शब्दहरूको सदृश “राष्ट्रिय निकुञ्ज वा आरक्षभित्र” भन्ने शब्दहरू राखिएका छन् र सोही दफामा रहेको “राष्ट्रिय निकुञ्जबाट” भन्ने शब्दहरूको सदृश “राष्ट्रिय निकुञ्ज वा आरक्षभित्र” भन्ने शब्दहरू राखिएका छन् ।

४. मूल ऐनको दफा ५ मा संशोधन : मूल ऐनको दफा ५ मा “राष्ट्रिय निकुञ्जभित्र”

भन्ने शब्दहरू प्रयोग भरहेको ठाउँहरूमा ती शब्दहरूको सदृश “राष्ट्रिय निकुञ्ज वा आरक्षभित्र” भन्ने शब्दहरू राखिएका छन् ।

५. मूल ऐनको दफा ६ मा संशोधन : मूल ऐनको दफा ६ मा “राष्ट्रिय निकुञ्जभित्र”

भन्ने शब्दहरू प्रयोग भइरहेको ठाउँहरूमा ती शब्दहरूको सदृश “राष्ट्रिय निकुञ्ज वा आरक्षभित्र” भन्ने शब्दहरू राखिएका छन् र सोही दफामा रहेको “राष्ट्रिय निकुञ्जको” भन्ने शब्दहरूको सदृश “राष्ट्रिय निकुञ्ज वा आरक्षको” भन्ने शब्दहरू राखिएका छन् ।

६. मूल ऐनको दफा १० मा संशोधन : मूल ऐनको दफा १० मा रहेको प्रतिबन्धात्मक

वाक्यांशको सदृश देहायको प्रनिवन्धात्मक वाक्यांश राखिएको छः—

“तर

(क) बौलाएको जड्डली हात्ती, मानिस खान पत्किएको बाध र नबाँच्ने किसिमले रोगग्रस्त भएका वा अड्ड-भड्ड भएका वन्यजन्तुलाई तोकिएको अधिकारीको आदेशले मार्न वा पक्कन सकिनेछ ।

(ख) वनक्षेत्रबाहिर आई मानिस वा घरपालुवा पशु पक्षीलाई धेरै नोकसान गर्ने वन्यजन्तुलाई मार्नु पर्ने ठहराएमा तोकिएको अधिकारीको आदेशले मार्न, पक्कन वा लखेट्न सकिनेछ ।”

७. मूल ऐनको दफा ११ मा संशोधन : मूल ऐनको दफा ११ को,—

(१) उप-दफा (१) को सदृश देहायको उप-दफा (१) राखिएको छः—

“(१) अनुज्ञापत्र प्राप्त नगरी कुनै पनि व्यक्तिले वन्यजन्तुको शिकार गर्ने पाउनेछैन ।

अधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मंत्र लागु हुनेछ।

(२) उप-दफा (२) मा रहेको “अनुसूची २ मा उल्लेखित वन्यजन्तु वा पंक्षीमध्ये एक वा एकमन्दा बढी वन्यजन्तु वा पंक्षीको” भन्ने शब्दहरूको सट्टा “वन्यजन्तुको” भन्ने शब्द राखिएको छ ।

११. मूल ऐनको दफा १५ मा संशोधनः मूल ऐनको दफा १५ मा रहेको “राष्ट्रिय निकुञ्ज वा आरक्षभित्र” भन्ने शब्दहरूको सट्टा राष्ट्रिय निकुञ्ज, आरक्ष वा अन्य वन्यजन्तु वासस्थानबाटै” भन्ने शब्दहरू राखिएका छन् ।

१२. मूल ऐनमा दफा १६क. थपः मूल ऐनको दफा १६ पछि देहायको दफा १६क.

थपिएको छः—

“१६क. वनपैदावार तथा अन्य सेवा उपलब्ध गराउन सकिने : राष्ट्रिय निकुञ्ज वा आरक्षभित्र तोकिएको अधिकारीले तोकिएबमोजिमको दस्तूर लिई तोकिएको वनपैदावार वा अन्य सेवा उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।”

१३. मूल ऐनको दफा १९ मा संशोधनः मूल ऐनको दफा १९ को सट्टा देहायको दफा १९ राखिएको छः—

“१९. इजाजतपत्र नलिई आखेटोपहारको बिक्री वितरण वा व्यवसाय गर्न नयाइने :

(१) तोकिएको अधिकारीबाट इजाजतपत्र नलिई कुनै पनि व्यक्तिले आखेटोपहारको बिक्री वितरण गर्न वा कुनै किसिभले हक छाडी दिन वा आखेटोपहारसम्बन्धी कुनै व्यवसाय गर्न पाउनेछैन ।

(२) उप-दफा (१) बमोजिम इजाजतपत्र प्राप्त व्यक्तिबाट खरीद गरेको वा हक हस्तान्तरण भई आफ्नो हक हुन आएको आखेटोपहार सम्बन्धित व्यक्तिले तोकिएको म्यादभित्र तोकिएको अधिकारीकहाँ दर्ता गराई स्वामित्वको निस्सा लिई राख्नु पर्नेछ ।”

१४. मूल ऐनको दफा २० मा संशोधनः मूल ऐनको दफा २० मा रहेको “वन मन्त्रालयको” भन्ने शब्दहरूको सट्टा “वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालयको” भन्ने शब्दहरू राखिएका छन् ।

१५. मूल ऐनको दफा २५ मा संशोधनः मूल ऐनको दफा २५ को सट्टा देहायको दफा २५ राखिएको छः—

“२५. पुरस्कार दिने : (१) गैंडा, बाघ वा कस्तुरी मृग माने वा घाइते पार्ने व्यक्तिको सुराक्षा लगाई पकाउ गराई दिने व्यक्तिलाई पाँच हजार रुपैयाँ-सम्म पुरस्कार दिन सकिनेछ ।

(२) गैहकानूनी तरीकाले कुनै आखेटोपहार राख्ने व्यक्तिको सुराक लगाई पकाउ गराई दिने वा त्यस्तो व्यक्तिलाई पक्ने व्यक्तिलाई सो आखेटोपहार बरामद भई लिलाम बिक्री गरिएकोमा लिलाम बिक्री-एस्ती बाट आएको मूल्यको पचास प्रतिशत वा बन्धजन्तुको संरक्षणको दृष्टिकोणले आखेटोपहार लिलाम बिक्री गर्न तहने भएमा त्यस्तो आखेटोपहारको अवस्था, महत्व र परिमाण विचार गरी दश हजार रूपैयाँसम्म पुरस्कार दिन सकिनेछ ।

(३) उप-दफा (१) र (२) मा लेखिएदेखि बाहेक यस ऐन अन्तर्गत कसूर गरेको सुराक लगाई अभियुक्त पकाउ गराई दिने व्यक्तिलाई एक हजार रूपैयाँसम्म पुरस्कार दिन सकिनेछ ।”

१३. मूल ऐनको दफा २६ मा संशोधन : मूल ऐनको दफा २६ को सट्टा देहायको दफा

२६ राखिएको छः—

“२६. दण्ड सजाय : (१) बिक्री गर्ने हेतुले गैरकानूनी तरीकाले गैङडाको खाग वा कस्तुरीको विना राख्ने, खरीद गर्ने, बिक्री गर्ने वा हस्तान्तरण गरी लिने दिने व्यक्तिलाई त्यस्तो खाग वा विनाको परिमाण अनुसार पाँच हजार रूपैयाँदेखि पच्चीस हजार रूपैयाँसम्म जरीवाना वा एक वर्षदेखि पाँच वर्षसम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ ।

(२) पंक्षी बाहेक अन्य संरक्षित बन्धजन्तु शिकार गरी मारेमा वा घाइते बनाएमा पाँच हजार रूपैयाँदेखि पन्ध हजार रूपैयाँसम्म जरीवाना वा एक वर्षदेखि तीन वर्षसम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ ।

(३) राष्ट्रिय निकुञ्ज, संनियमित प्राकृतिक आरक्ष वा बन्धजन्तु सामो जातको आरक्षभित्र अनुज्ञापत्र नलिई पंक्षी र माछा बाहेक अन्य बन्धजन्तु शिकार गरी मारेमा वा घाइते बनाएमा एक हजार रूपैयाँदेखि दश हजार रूपैयाँसम्म जरीवाना वा दो महीनादेखि दुई वर्षसम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ ।

(४) संरक्षित पंक्षी शिकार गरी मारेमा वा घाइते बनाएमा पाँच सय रूपैयाँदेखि दश हजार रूपैयाँसम्म जरीवाना वा तीन महीनादेखि दुई वर्षसम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ ।

(५) राष्ट्रिय निकुञ्ज, संनियमित प्राकृतिक आरक्ष वा बन्धजन्तु आरक्षभित्र अनुज्ञापत्र नलिई संरक्षित पंक्षी बाहेक अन्य पंक्षी शिकार गरी मारेमा वा घाइते बनाएमा दुई सय रूपैयाँदेखि दश हजार रूपैयाँसम्म जरीवाना वा तीन महीनादेखि दुई वर्षसम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ ।

५८
आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(६) उप-दफा (१), (२), (३), (४) र (५) मा लेखिएदेखि बाहेक यो ऐन वा प्रस ऐन अन्तर्गत बनेका नियम विपरीत कसूर गर्ने व्यक्ति-लाई कसूरको मात्रा हेरी दश हजार रुपैयाँसम्म जरोबाना वा दुई वर्षसम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ ।”

१४. मूल ऐनको दफा २७ सा संशोधनः मूल ऐनको दफा २७ को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशमा रहेको “बाघ” भन्ने शब्दपछि “कस्तुरी मृग” भन्ने शब्दहरू थिएका छन् ।

१५. मूल ऐनको दफा २८ सा संशोधनः मूल ऐनको दफा २८ सा देहायको प्रतिबन्धात्मक वाक्यांश थिएको छः—
 “तर बरामद भएको शिकारी कुकुरलाई मुद्दा किनारा नहुँदै मुद्दा हेनै अधिकारीको आदेशले मार्न सकिनेछ ।”

१६. रूपान्तरः मूल ऐनमा “वन्यजन्तु, पक्षी”, “वन्यजन्तु वा पक्षी”, “वन्यजन्तु तथा पक्षी” र “वन्यजन्तु र पक्षी” भन्ने शब्दहरू प्रयोग भइरहेको ठाउँमा सो शब्दहरूको सहा “वन्यजन्तु” भर्ने शब्द राखिएको छ ।

“तर बरामद भएको शिकारी कुकुरलाई मुहा किनारा नहुँदै मुहा हेने अधिकारीको आदेशले मार्न सकिनेछ ।”

१६. रूपान्तरः मूल ऐनमा “वन्यजन्तु, पंक्षी”, “वन्यजन्तु वा पंक्षी”, “वन्यजन्तु तथा पंक्षी” र “वन्यजन्तु र पंक्षी” भन्ने शब्दहरू प्रयोग भइरहेको ठाउँमा सो शब्दहरूको सहा “वन्यजन्तु” भन्ने शब्द राखिएको छ ।

१७. मूल ऐनको अनुसूची १ मा संशोधनः मूल ऐनको अनुसूची १ को सहा यसैसाथ संलग्न अनुसूची १ राखिएको छ ।

१८. खारेजीः मल ऐनको दफा ७ र ८ तथा अनुसूची २ खारेज गरिएको छ ।

अनसूची- १

अनुसूचा- १
संरक्षित वन्यजन्तुहरू

संरक्षित वन्यजन्तुहरू

स्तनधारी जन्तु (म्यामल्स)

आसामी रातो बाँदर	(मकाका आसामेन्सीस)
सालक	(स्यानिस क्रसिक डाटा र स्यानिस पेन्टाडक्टाइला)
हिसपिड खरायो	(क्याप्रोलागस हिसपिडस)
सोंस	(एलाटानिस्टा ग्यन्जेटिका)
ब्वांसो	(क्यानिस लुपस)
हिमाली रातो भालु	(असर्स अवर्ट्स)
हाब्रे (रेड पाण्डा)	(आइलुरस फल्जेन्स)
लिङ्ग्साङ्ग	(प्राओनोडल पार्डक्लर)
हुंडार	(हाइना हाइना)
चरी बाघ (लेपर्ड ब्याट)	(फेलिस बेझालेन्स)
लिक्स	(फेलिस लिङ्ग्स)
ध्वांसे चितुवा	(निओफेलिस नेबुलोसा)
बाघ	(पान्थेरा टाइग्रिस)
हिउं चितुवा	(पान्थेरा अन्तिय)
जंगली हाती	(इलेफस माक्सिमस)
गंडा	(राइनोसिरस युनिकर्निस)
सानो जातको बैंदेल	(सस सल्मानस)
कस्तुरी मृग	(मस्त्रस मस्त्रिफेरस)
बाहुसिंगा	(सरभस डुमासेलि)
गोंर वड्सन	(वस गोंरस)
योक नाक	(वस ग्रन्तियन्स)
अर्ना	(वुवालस वुवालिस)
नायन	(ओमिस आम्मन)
चिरु	(पान्थोलप्स हड्सोनी)
कृष्णसार	(एन्टिलोप सर्निकार्पा)
चौका	(टेट्राकर्निस व्हाड्डिकर्निस)

पंक्षी (एम्स)

कालो स्टर्क	(सिकोनिया नाइग्रा)
सेतो स्टर्क	(सिकोनिया सिकोनिया)
सारस	(ग्रस ग्रस)
चीर	(क्याट्रिएस वालिचाई)
डाँफे	(लोकोफोरस इन्पिजानस)
मोनाल	(ट्रागोनपान साटाइरा)
खर मुजूर	(थपोडोटिस बेङ्गगालेन्सिस)
सानो खर मुजूर	(साइफि ओटाइड्स इन्डिका)
दूलो धनेश	(बुसेरस वाइकनिस)
घस्तने जातका जन्तु (रेप्टायल्स)	

अर्जिझर	(पाइथन स्पिसिज)
घडियाल गोही	(ग्याभियालिस ग्यान्जेटिक्स)
सुन गोहोरी	(भारानस फ्लामेसेन्स)

लालमोहर सदर बित्ति:- २०३६।६।५